

rım dışı sektörde çalışmaktadır. Başlıca tarihî eserleri arasında Avutmuş mahallesinde Fahreddin Behram Şah Camii (XII-XIII. yüzyıl), Taşmescid (XIV. yüzyıl), Fâtih Camii (XV. yüzyıl), Kurşunlu Cami (1586) ve Taş Hanlar (XVII. yüzyıl) sayılabilir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında müstakil vilâyet merkezi konumunu koruyan şehir 1933'te vilâyet merkezi statüsünden çıkarıldı ve Giresun vilâyetine bağlı bir kıza merkezi haline getirildi. Kazalarından Suşehri ve Koyulhisar Sivas'a, Alucra Giresun'a, Mesudiye Ordu'ya bağlandı.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-Alâiyye: Selçuknâme* (trc. Mürsel Öztürk), Ankara 1996, I, 370; Esterâbâdî, *Bezm ü Rezm* (trc. Mürsel Öztürk), Ankara 1990, s. 488; Hoca Sâdeddin, *Tâcü't-tevârîh*, İstanbul 1279, I, 541-542; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, II, 384; Cuiet, I, 773-797; *Orta Karadeniz Tarihinin Kaynakları VII: Karahisar-ı Şarkî Sancağı Mufassal Avârız Defteri (1642-43 Tarihli)* (haz. Mehmet Öz - Fatma Acun), Ankara 2008, s. 4-14; Hasan Tahsin Okutan, *Şebinkarahisar ve Civarı: Coğrafya, Tarih, Kültür, Folklor*, Giresun 1949; A. Bryer - D. Winfield, *The Byzantine Monuments and Topography of the Pontos*, Washington 1985, s. 147 vd.; Haşim Karpuz, "Şebinkarahisar'da Türk Devri Yapılan", *Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri (13-17 Ekim 1986)*, Samsun 1988, s. 325-334; a.m.f., *Şebinkarahisar*, Ankara 1989; İsmet Mi-roğlu, *Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası (1520-1566)*, Ankara 1990, tür.yer.; Fatma Acun, "15. ve 16. Yüzyıllarda Şebinkarahisar ve Civarında Yerleşim Modelleri", *Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996)*, Bildiriler, İstanbul 1997, s. 137-161; a.m.f., *Karahisar-ı Şarkî ve Koyulhisar Kazaları Örneğinde Osmanlı Taşra İdare-si*, Ankara 2006; a.m.f., "Ottoman Administrati-ve Priorities: Two Case Studies of Giresun and Karahisar-ı Şarkî", *Ar.Ott.*, sy. 17 (1999), s. 13-34; a.m.f., "Osmanlı Döneminde Anadolu Şehir-lerinin Gelişmesinde Devletin Rolü: Karahisar Örneği", *TTK Belleten*, LX/242 (2001), s. 161-192; *Şebinkarahisar I. Tarih ve Kültür Sempozyumu (30 Haziran - 1 Temmuz 2000)*, Bildiriler (ed. Ali Çelik), İstanbul 2000; Bilge Umar, *Karadeniz Kapadokya'sı ve (Pontos), Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi*, İstanbul 2000, s. 182-185; B. Darkot, "Karahisar", *İA*, VI, 280-282.

FATMA ACUN

ŞEBRÂMELLİSİ
(الشبراملسى)

Ebû'z-Ziyâ Nûruddin Ali b. Ali
eş-Şebrâmelîsî el-Kâhîrî
(ö. 1087/1676)

Şâfiî fakihî.

997 veya 998 (1590) yılında Mısır'ın Garbiye vilâyetinde Şebrâmelîsî'te (Şubrâmilîs) doğdu. Üç yaşında iken yakalandığı çiçek hastalığı yüzünden gözlerini kaybet-

ti. Buna rağmen Kur'an'ı ezberledi. 1008'de (1599) babasıyla gittiği Kahire'de Şeyhülkurrâ Abdurrahman b. Şehâde el-Yemenî'den eş-Şâtibiyye ve et-Teysîr tarikiyle kırâat-i seb'a üzere ve tekrar eş-Şâtibiyye tarikiyle kırâat-i aşereye göre Kur'an'ı baştan sona kadar okudu. Muhammed Abdürraûf el-Münâvî, Nûreddin ez-Zeyyâdî, Sâlim b. Hasan eş-Şebşîrî, Nûreddin el-Halebî, Fahreddin eş-Şenevânî, Süleyman el-Bâbilî, Şehâbeddin el-Guneymî, Ali el-Üchûrî, Şehâbeddin Ahmed b. Halîl es-Sübki ve İbrâhim el-Lekânî gibi âlimlerden çeşitli alanlarda dersler alıp çok yönlü yetişti; Şâfiî fıkhi, usûl-i fıkhi, tarih ve kırâat alanlarında otorite haline geldi. Öğrenim gördüğü Ezher'de ders verdi. Zeynelâbidîn b. Muhyiddin el-Ensârî, Şerefeddin b. Zeynelâbidîn el-Ensârî, Muhammed el-Buhûtî, Abdurrahman el-Mahallî, Abdülkâdir el-Bağdâdî, Kûrânî, İbnü'l-İmâd, İbrâhim b. Muhammed el-Birmâvî, Ahmed b. Muhammed el-Bennâ ed-Dimyâtî, Ebû Sâlim el-Ayyaşî, Ahmed b. Muhammed el-Hamevî, Abdülganî en-Nâblusî ve Abdülbâki b. Yûsuf ez-Zürkânî gibi şahsiyetlere hocalık yaptı. 18 Şeval 1087'de (24 Aralık 1676) vefat etti. Şebrâmelîsî'nin genellikle hâşiye mahiyetinde yazdığı pek çok eserden bir kısmı kaybolmuştur.

Eserleri. 1. Hâşiye 'alâ Nihâyeti'l-muhtâc. Şemseddin er-Remlî'nin *Nihâyetü'l-muhtâc ilâ şerhi'l-Minhâc* adlı eserinin hâşiyesidir (I-VIII, Bulak 1292; Kahire 1286, 1304, 1357, 1389/1969, 1404/1984). **2. Hâşiye 'alâ Şerhi'l-Varakât.** İmâmü'l-Haremeyn el-Cüveynî'nin fikh usulüne dair el-*Varakât* adlı eseri için Celâleddin el-Mahallî'nin kaleme aldığı şerhe İbn Kâsım el-Abbâdî tarafından yazılan *Şerhu'l-Varakât*'in hâşiyesidir (yazmaları için bk. Abdullah Muhammed el-Habeşî, III, 2132). **3. Hâşiye 'alâ Şerhi İbni'l-Kâsım.** Ebû Şücâ' el-İsfahânî'nin Şâfiî fikhına dair el-*Muhtâsar (et-Takrîb, Gâyetü'l-ihtîşâr)* adlı kitabına İbn Kâsım el-Gazzî tarafından yazılan *Fethu'l-karîbi'l-mücîb fi şerhi el-fâzi't-Takrîb (el-Kavlü'l-muhtâr fi şerhi Gâyetü'l-ihtîşâr)* adlı şerhin hâşiyesidir (yazma nüshaları için bk. a.g.e., II, 1262). **4. Hâşiye 'alâ Eşrefi'l-vesâ'il.** İbn Hacer el-Heytemî'nin Tirmizî'nin eş-*Şemâ'ilü'n-nebeviyye*'si için kaleme aldığı *Eşrefü'l-vesâ'il ilâ fehmü's-Şemâ'il* adlı şerhin hâşiyesidir (yazmaları için bk. a.g.e., II, 1107). **5. Hâşiye 'alâ Şerhi'l-Muqaddimetü'l-Cezeriyye.** İbnü'l-Cezerî'nin *Muqaddime fi't-tecvîd (el-Muqaddimetü'l-Cezeriyye)* adlı eseri üzerine Zekeriyâ el-Ensârî'nin yazdığı *ed-Deķâ'iku'l-muħke-*

Şebrâmelîsî'nin *Hâşiye 'ale'l-Mevâhibi'l-ledünniyye* adlı eserinin ilk ve son sayfaları (Nuruosmaniye Ktp., nr. 3276)

me fi Şerhi'l-Mukaddime adlı şerhin hâşiyesidir (yazmaları için bk. a.g.e., II, 747).
6. Hâşiye 'ale'l-Mevâhibi'l-ledünniyye (*Teysrû'l-me'tâlibi's-seniyye bi-keşfi esrâri'l-Mevâhibi'l-ledünniyye*). Ahmed b. Muhammed el-Kastallânî'nin Hz. Peygamber'in hayatına ve şahsiyetine dair kaleme aldığı eserin hâşiyesidir (yazmaları için bk. Karatay, III, 272-274; Abdullâh Muhammed el-Habeşî, III, 1972). Bazı kaynaklarda bu eser şerh olarak da anılmaktadır.
7. Hâşiye 'alâ Tuhfeti'l-muhtâc. İbn Hacer el-Heytemî'nin fıkıhla ilgili eserinin hâşiyesidir (yazmaları için bk. a.g.e., III, 1923).

BİBLİYOGRAFYA :

Keşfü'z-zunûn, II, 1897; Muhibbî, *Hulâşatü'l-eser*, II, 199, 203, 223, 287, 358, 406; III, 174-177; Kâdirî, *Neşrû'l-me'sânî*, II, 219; Brockelmann, *GAL*, II, 420; *Suppl.*, I, 681; II, 443; *İzâhu'l-meknûn*, II, 54, 543, 704; *Hediyyetü'l-âri'fin*, I, 761; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetraf*, s. 200-201; Karatay, *Arapça Yazmalar*, III, 272-274; *Cezzâr, Medâhilü'l-mü'ellifin*, II, 763; Sâlihiyye, *el-Mu'cemü's-şâmîl*, III, 357-358; Hüseyin b. Kâsım b. en-Nuaymî - Hamza b. Hüseyin b. Kâsım en-Nuaymî, *İstidrâkât 'alâ Târîhi't-türâsi'l-'Arabî*, Cidde 1422, VI, 241; Abdullâh Muhammed el-Habeşî, *Câmi'u's-şürûh ve'l-havâşi*, Ebûzâbî 1425/2004, II, 747, 1107, 1262; III, 1923, 1972, 2132; Ahmet Özel, *Haneî Fıkıh Alimleri*, Ankara 2006, s. 227; a.m.f. - Fuâd ez-Zâkirî, "Şebrâmellîsî", *Mv.AU*, XIV, 176-179.

ABDULLAH KAHRAMAN

ŞEBRÂVÎ

(الشبراوي)

Abdullâh b. Muhammed
 b. Âmir eş-Şebrâvî el-Ezherî
 (ö. 1171/1758)

Ezher şeyhlerinden, âlim,
 şair ve edebiyatçı.

1091 (1680) yılında Kahire'de doğdu. İlim ehli saygın bir aileye mensuptur. Dedesinin doğum yeri olan Menûfiye vilâyetindeki Şebrâ köyünden dolayı Şebrâvî nisbesiyle anılır. Zebîdî'nin bu şekilde kaydettiği yerin adını Muhammed Remzî, Şübrâ diye zikretmekte ve bazı kaynaklarda nisbesi Şübrâvî olarak da geçmektedir. İlk öğrenimini dedesinden ve babasından aldı. Hocalarının isimlerini sıralayıp her biri hakkında bilgi verdiği *Fehrese* adlı eserinde belirttiğine göre henüz on yaşında iken Ezher şeyhi Muhammed b. Abdullâh el-Haraşî'den hadis okuyup *Kütüb-i Sitte* icâzetti aldı. Diğer âlimlerden hadis, fıkıh, kelâm, usul, mantık ve edebiyat dersleri gördü. Aynı eserde verdiği bilgilerden hocaları arasında en çok Şehâbeddin Ahmed b. Muhammed el-Huleyfi'den faydalandığı an-

laşılmaktadır. Ezher şeyhi ve Mâlikî âlimi İbrâhim b. Mûsâ el-Feyyûmî vefat edince onun yerine Şebrâvî getirildi (1137/17-25), böylece bu mevki Mâlikîler'den Şâfîiler'e geçmiş oldu (Cebertî, I, 296). Şebrâvî'nin o dönemdeki en büyük Şâfîî âlimleri arasında yer aldığı, cömertliğiyle tanındığı ve değerli kitapları toplamaya düşkün olduğu bildirilmektedir. Vezir Ahmed Paşa Mısır valiliğine geldikten kısa bir müddet sonra Şebrâvî ile arasında samimi bir münasebet gelişti. Şebrâvî her cuma valinin yanına giderek kendisiyle görüşür, vali de onun hutbelerini dinlerdi. Şebrâvî'den ders alanlar arasında kendisinin takdirle andığı (*Fehrese*, s. 91) Mısır Valisi Köprülü Abdullâh Paşa ile Ömer b. Ali b. Yahyâ et-Tahlâvî, Ali b. Şemseddin el-Hudari, Ahmed el-Arûsî, Şeyh ez-Zemzemî el-Mekki gibi isimler zikredilmektedir. 6 Zilhicce 1171'de (11 Ağustos 1758) Kahire'de vefat eden Şebrâvî, Ezher Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından Mücâvirin Kabristanı'na defnedildi. Abdurrahman el-Cebertî, Şebrâvî'nin özellikle Ezher şeyhi olduktan sonra yürüttüğü öğretim ve telif çalışmalarındaki başarıları sayesinde halk, ulemâ ve yönetici kadro nezdinde büyük itibar ve nüfuz kazandığını, onun yönetimi sırasında Ezher öğrencilerinin davranışlarına tam bir disiplinin hâkim olduğunu kaydederek (*'Acâ'ibü'l-âşâr*, I, 297).

Eserleri. 1. *Kitâbü'l-İthâf bi-ḥubbi'l-eşrâf*. Sekiz bölümden oluşan, müellifin kendisine ve bazı Ehl-i beyt mensuplarıyla başka şairlere ait manzumelerle zenginleştirilen eserde Ehl-i beyt'in kısaca hayatları ve faziletleri hakkında bilgi verilmekte, sahâbilerin Ehl-i beyt'e saygı duyduğu anlatılmakta, bu arada âyet ve hadislerle de yer verilerek Ehl-i beyt'i sevmenin önemi vurgulanmaktadır. Ardından Kerbelâ Vak'ası, Yezîd'e lânet okumanın hükmü ve Hz. Hüseyin'in başının defnedildiği yerle ilgili görüşler üzerinde durulmaktadır. Kitabın çeşitli baskıları yapılmıştır (Kahire 1316 [bu baskının kenarında Abdülkâhîr el-Fâkihî'nin *Hüsnu't-tevessül fi âdâbi ziyâreti efdali'r-rusûl* ve Celâled-din es-Süyûtî'nin *Kitâbü İhyâ'i'l-meyt bi-fedâ'ili Ehl-i-beyt* adlı eserleri de bulunmaktadır], 1317, 1318; Kum, ts.). 2. *Unvânü'l-beyân ve büstânü'l-ezhân ve mecmû'u neşâ'ih fi'l-hikem*. Mensur ve manzum sözlerden derlenen bir ahlâk ve nasihat kitabı olup Maarif Nezâreti tarafından okullarda okutulmak üzere 1290'da (1873) Matbaa-i Âmir'e'de basılmış, eserin başka baskıları da yapılmıştır (Kahire 1251,

1275, 1282, 1287, 1300, 1305, 1317; Bağdat 1257). 3. *Şerhu's-şadr bi-gazveti Bedr*. Müellif, 1164 (1751) yılında Vali Abdullâh Paşa'nın isteği üzerine yazdığı eserin ilk şeklinde Bedir Gazvesi'ne katılan sahâbîler hakkında bilgi vermiş ve menkıbelerini anlatmış, daha sonra esere Mısır'ın tarihine dair mâlûmat ve Ali Paşa dönemine kadar Mısır valiliği yapanlarla ilgili kısa bilgiler eklemiştir (Kahire 1297, 1303, 1305). 4. *Fehresetü 'Abdillâh eş-Şebrâvî*. Şebrâvî, yine Köprülü Abdullâh Paşa'nın talebi üzerine eseri 1142 (1729-30) yılında kaleme aldığı belirttikten sonra kendisinin ve on hocasının hangi âlimlerden hangi kitapları okuduğunu anlatmakta, hâtimede birçok Mısırlı âlimin vefat tarihini sıralamakta ve bazıları hakkında bilgi vermektedir. Muhammed ez-Zâhî, Paris Millî Kütüphanesi'nde bulunan 2120 numaralı mecmua içindeki yazmasına dayanarak eseri *el-Mevrid*'de yayımlamıştır (bk. bibl.). 5. *Menâ'ihu'l-elîf fi medâ'ihî'l-eşrâf* (*Divân*) (Bulak 1282, 1302, 1306, 1314). 6. *Ḥamlü zecel* (Bulak 1290). 7. *el-Manzûmetü's-Şebrâviyye fi'n-naḥv*. Bir ders kitabı olup çeşitli baskıları yapılmıştır (Kahire 1276, 1296, 1297, 1303, 1314, 1323). Eser Muhammed b. Muhammed b. Mansûr, Süleyman b. Ahmed, Ömer b. Ali et-Tahlâvî el-Mâlikî ve Abdülkâdir b. Muhammed el-Meccâvî tarafından şerhedilmiştir (Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 391). *ed-Dürerü'n-naḥviyye 'ale'l-Manzûmeti's-Şebrâviyye* başlığını taşıyan son şerh basılmıştır (Cezayir, ts.). 8. *'Arûsü'l-âdâb ve ferḥatü'l-elbâb*. Ahlâkî güzelleştirmenin yolları, bazı şairlerin hal tercümeleri ve şiirlerinden örneklerle cömertlik, dostluk gibi konuları içermektedir (Zeydân, III, 289). Şebrâvî'nin diğer eserleri de şunlardır: *Şerhu's-Şebrâvî 'ale'r-Risâleti'l-vaz'îyye* (Adudüddin el-İcî'nin man-tığa dair kısa risâlesinin şerhidir, bk. *İzâhu'l-meknûn*, I, 566; Habeşî, II, 984), *el-İkdü'l-ferîd fi'stinbâti'l-ḥakâ'ik min kelimâti't-tevhîd*, *el-İstiğâsetü's-Şebrâviyye*, *Telhîşü'l-âkıde*, *Naẓmü esmâ'i buḥûr* (*ebḥur*)'i's-şî'r ve *eczâ'ihâ*, *el-Menheli'l-mevrûd fi şerhi Kaşideti İbn Mes'ûd*, *Nüzhetü'l-ebşâr fi rekâ'iki'l-eş'âr* (yazma nüshaları için bk. Brockelmann, *GAL*, II, 362-363; *Suppl.*, II, 391).

BİBLİYOGRAFYA :

Tâcül-'arûs, "şbr" md.; Şebrâvî, *Fehrese* (nşr. Muhammed ez-Zâhî, *el-Mevrid* içinde), XI/4, Bağdad 1403/1982, s. 89-112; Murâdî, *Silkü'd-dürer*, III, 107; Cebertî, *'Acâ'ibü'l-âşâr*, I, 275-278, 295-297, 338; Serkîs, *Mu'cem*, I, 1098-1099; Brockelmann, *GAL*, II, 362-363; *Suppl.*, II, 288, 390-